

V prvem razdelku objavljata urednika jezikoslovne in slovstvenozgodovinske razprave, ki jih je mladi slavist pisal že od svojega triindvajsetega leta, ko mu je (1909) Madžarska akademija znanosti tudi izdala Glasoslovje cankovskega slovenskega narečja, iz katerega žal v tem izboru ni ničesar, pa bi sodil vanj vsaj uvod iz tega dela, ki je zdaj objavljen v slabši obliki iz njegovega rokopisa prekmurske slovnice iz 1942. Ob tej bi pa moralo biti — v sicer preskopih opombah — vsekakor povedano, zakaj je zavoljo Pavlova slovenskega stališča in pomadžarjevalnih namenov niso izdali, čeprav je bila naročena. Najobsežnejša je razprava Sorodstvo pripovedke o Orfeju v južnoslovenskem ljudskem pesništvu (1909), v kateri omenja Gunduličevo navedbo o Orfeju v Osmanu, v glavem pa natanko razčlenjuje in primerja s podobnimi motivi drugod naše ljudske pesmi Godec pred pekлом — prvo različico Stoji mi pole široko ... je prevedel pesniško, drugo: Po morji se vozijo barke tri ... pa v prozi — pravtako odlomke iz Valjavčevega zapisa. — Pavel je tudi že menil, da je ta motiv prišel v ljudsko pesništvo »iz znanstvenega in umetnega slovtva«. Poznal je vso tedanjo literaturo o vprašanju (dopisoval si je z Jiřijem Polivkol!), navaja tudi podobnosti iz ruskih pravljič in srednjeveško zahodnoevropsko izročilo.

Madžarski povedki o Bankójevi hčeri je A. Pavel našel vir v srbskohrvaški ljudski pesmi Sestra Marka Kraljevića dvori cara. Pavel primerja vse različice in tudi druge pesmi z madžarsko povedko.

Pavlovo življenjsko zanimanje je bil Kralj Matjaž pri Slovencih. S tega področja pri naša izbor njegovo predavanje 1927: Hunyadi v južnoslovenskem ljudskem pesništvu ter nastopno predavanje na segedski univerzi 1941: Kralj Matjaž in Slovenci. Medtem ko prva razprava dokumentirano seznanja z gradivom, je druga esejiščno pisan pregled o motivih, ki ne upošteva pravega ozadja Matjaževega izročila pri nas.

Velika škoda je, da so objavili le uvod v Pavlovo rokopisno prekmursko slovnico. Objavili so tudi uvod iz prav tako neizdane njegove ruske slovnice, napisane med vojsko in takoj po njej.

V drugem delu knjige so zbrane nekatere »etnološke razprave in zapisi« (73—193), med njimi Odprta ognjišča pri porabskih Slovencih, objavljena tudi v slovenščini v

Etnologu IV, kar pa v opombi ni pravilno navedeno. S slovenskega ozemlja je zajeta le še razprava o lovu na brinovke, v kateri je opravilo opisano tudi v porabskem narečju, v fonetičnem zapisu. Ostalih šest spisov — delno neobjavljenih, skoro vsi so tudi ilustrirani — pa obravnava tvorno kulturo na mejnem ozemlju Orségu.

V tretjem delu so pod naslovom »Zvesti sin dveh narodov« (oznaka pesnika Gyule Illyésa) Pavlovi krajši zapisi s področja slovensko-madžarskih kulturnih stikov, med njimi tudi o obisku v Cankarjevi rojstni hiši (objavljeno le v slovenščini 1939), v katerem se je prvi javno zavzel za njeno ureditev. Daljši pa je pregled zvez med Madžari in Slovenci, objavljen prvič v nemščini 1943, v madžarščini pa 1947. — V drugi skupini tega dela so zbrani nekateri Pavlovi krajši spisi, ki obravnavajo njegovo bibliotekarsko, muzejsko, pedagoško in publicistično delo.

V dodatku najdemo obj.iri, časovno razporejeni pregled življenja in dela, opombe o objavah ter nahajališčih rokopisov, končno pa obsežen slovenski in nemški povzetek. Žal je tako v ponatisnjenih Pavlovih spisih kot v opombah in na zemljevidu prekmurskih krajev v slovenskem besedilu dosti nepotrebnih napak.

Tako knjigo, ki prikazuje Avgusta Pavla znanstvenika in kulturnega organizatorja — namerno ni upoštevan ne kot slovenski in madžarski pesnik ter prevajavec — bi morali tudi Madžari že davno dobiti, saj jim more le tak izbor dati vsaj približno podobo delavca na področju, ki jim je na splošno tuje. Kako pa pri nas poznamo to delo našega rojaka v tujini in ali bi ga morali kot sestavni del naše kulture mogoče le poznati — to pa naj povedo poklicni (in mogoče tudi zadoženi?) mimo tistih redkih, ki že desetletja ponavljamo resnico o pozabljenem rojaku, ki nas še danes častno zastopa pri sosedih.

Vilko Novak
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Statistična monografija o rimi Jana Kochanowskega

Władysław Lubaś, *Rym Jana Kochanowskiego, Próba lingwystycznej charakterystyki i oceny. Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, nr. 108. Katowice 1975, 176 str.*

Na Poljskem so se z vprašanji poetičnega jezika, verza in njegove rime ukvarjali znani jezikoslovci (npr. J. Łoś in K. Nitsch) že v prvih desetletjih 20. stol., vendar lahko govorimo o pravem raziskovalnem razmahu na tem področju šele v zadnjih dveh desetletjih, ko so ideje ruskih formalistov in praške lingvistične šole v sicer modificirani obliki začele globlje prodirati v zavest mlajših jezikovnih in literarnih teoretikov. V poljščino so bila prevedena nekatera temeljna teoretična dela iz območja poetike, večinoma v izboru M. R. Mayenowe, katere znanstvena in organizacijska prizadevanja za uveljavitev te vede so tudi sicer pomembna. Med verzologi je že več desetletij znano ime Marie Dłuske, v zadnjem času pa se je posebno uveljavila Lucylla Pszczołowska.

Avtor pričujoče monografije W. Lubaś, ki je bil doslej znan predvsem kot proučevalec južnoslovsanske in poljske onomastike, se zavestno giblje samo v okvirih jezikoslovnih statističnih analiz rime v pesniških delih Jana Kochanowskega, ki ga štejejo za najpomembnejšega oblikovalca poljskega knjižnega jezika v drugi polovici 16. stoletja in za enega največjih poljskih pesnikov sploh. Razen opisa in klasifikacije slovnčnih in neslovnčnih rim Kochanowskega želi avtor razkriti tudi odnos med prvina mi jezikovne strukture v besedilu zunaj rime in tistimi, ki jih obseže rima. Statistično so obdelovali verz in rimo že davno, pri Rusih npr. Andrej Belyj in B. V. Tomaševskij,¹ toda te analize niso bile dovolj vsestranske in izčrpne, medtem ko Lubašev opis zajema vse slovnčne, leksikalne in fonetične komponente, ki jih je mogoče razbrati v rimanem gradivu pesnika poljske renesanse.

Analizirani rimani opus J. K. obsega okrog 16 tisoč verzov; to pomeni, da je moral Lubaś klasificirati in razložiti 8 tisoč rimanih parov. Točne rime ali popolno sozvočje od zadnjega naglašene ga samoglasnika v verz u naprej je razdelil v slovnčne in neslovnčne; enako deli tudi netočne rime, vendar je njihovo število pri Kochanowskem komaj omembe vredno. O slovnčnih rimah govori avtor samo takrat, kadar se v glasovnem sozvočju stikajo iste slovnčne kategorije, npr. dva samostalnika moškega spola v rodilniku ednine; popolno glasovno ujemanje različnih slovnčnih kategorij šteje za neslovnčne rime. Statistična primerjava slovnčnih in neslovnčnih rim je pokazala, da slovnčne za nekaj odstotkov presegajo neslovnčne: največ

slovnčnih rim srečamo v pesnitvi *Zgoda* (68 %) in najmanj v pesnitvi *Dryas* (40 %), vsa druga dela so razvrščena vmes.

Pri obravnavi kategorije besednih vrst avtor ugotavlja, da sta v slovnčni rimi največkrat uporabljena glagolska para (57 %), pridevnik s pridevniškim zaimkom doseže 23 %, samostalniški pari pa komaj 17 %; vse druge besedne vrste skupaj premorejo vsega 3 % slovnčnih rim. Zanimiva je razpredelnica obremenitve posameznih sklonov; samostalnik in pridevnik se precej razhajata, tako da si skupnih 96 % med vsemi sklonljivimi besedami v rimi razdelita po sklonih takole:²

samostalnik (41 %): N—7, G—14, D—4, A—7, V—1, L—3, I—5;
pridevnik (55 %): N—30, G—6, D—5, A—9, V—1, L—2, I—3.

Glagoli so v rimah J. K. največkrat zastopani v osebnih oblikah (88 %), in od tega odpade kar 4/5 primerov na 3. osebo; med neosebni mi oblikami glagola je najmočnejše zastopan nedoločnik. Avtor nekoliko obotavljivo zavrača mnenja, da glagolske rime pesnikom niso preveč v čast; kljub temu ugotavlja, da glagoli omejujejo sintaktični manevrski prostor in da se z glagolom na koncu verza navadno konča tudi poved; na drugi strani pa dajejo glagoli zaradi pisane morfemske strukturiranosti in številnih oblik rimi precej možnosti. Med oblikami je po osebah v rimah J. K. v sedanjem času tole razmerje: 1. os.—8; 2. os.—8; 3. os.—41; v preteklem času v rimah ni najti 1. in 2. osebe. Našteta razmerja so povprečna, v posameznih pesnitvah so ti odnosi precej menjajo glede na vsebino (tabele 11—13).

V tabelah 14—31 avtor prikazuje odnos med rabo posameznih besednih vrst, sklonov, časov, oseb itd. v rimi in v besedilu zunaj rime; pri tem nastane vprašanje, ali je besedilo zunaj rime res »naravno« in nam lahko ponazarja »normalno« jezikovno strukturo, ali pa so tudi tu že znamenja jezikovne »deformacij«, ki jo do določene mere povzročata rima. Podatke o teh razmer-

¹ Prim. Ian K. Lilly and Barry P. Scherr, *Russian Verse Theory since 1960: a Commentary and Bibliography*. International Journal of Slavic Linguistics and Poetics XXII (1976), str. 75—116. Bibliografijo o rimi gl. na str. 100; gl. tudi uporabo statistike v primerjalni slovanski metrik (Tone Pretnar, *Primerjalna slovanska metrika. Ritmični slovar*. SR XXIII, 2 (1975), str. 223—256).

² Zanimiva je primerjava frekvence sklonskih oblik v ruščini (gl. V. Kiparsky, *Russische historische Grammatik* 2. Heidelberg 1967, str. 16).

jih pri J. K. avtor primerja z nekaterimi drugimi pesniki istega ali bližnjega obdobja (Szymowic, Klonowic, Piotr Kochanowski, Rożdzieński); posebno opazen je odmik teh pesnikov v tem, da vsi uporabljajo v rimi več samostalnikov in zato manj glagolskih oblik. Znotraj glagolskih oblik pri vseh prevladuje 3. oseba, in pri neosebnih oblikah nedoločnik.

Na koncu poglavja o slovnični rimi J. K. predstavi Lubaš odnos pesnika do številnih oblikovnih variant v sklanjatvi samostalnika in pridevnika v poljščini 16. stoletja. Že bežen pogled na tabelo št. 32 nam pove, da se je J. K. v rimi izogibal redko rabljenih arhaičnih končnic, pa tudi oblikovnih neologizmov in dialektizmov. Vse to kaže, da se je J. K. dobro zavedal enotnosti knjižnega jezika in je strogo gojil in uporabljal žive in splošno utrjene oblike.

V poglavju o neslovnični rimi J. K. avtor z nekaj primeri najprej pojasni, kateri tipi končnih glasovnih sekvenc spadajo v to skupino rim; da rima ni slovnična, zadoštuje že neujemanje vsaj v eni kategoriji: rima ... *w nocy* — ... *ku pomocy* je neslovnična, ker gre za razhajanje v sklonu (L:D). V tabeli 36 avtor prikazuje v odstotkih in v absolutnih številkah rabo posameznih besednih vrst v slovnični in neslovnični rimi J. K. Ker so odstopanja zelo bistvena, je vredno omeniti ta razmerja vsaj za glavne tri besedne vrste: samostalni v slovnični rimi je zastopan s 17 %, v neslovnični z 49 % (+ 32); pridevnik v slovnični rimi s 23 %, v neslovnični z 32 % (+ 9); glagol v slovnični r. s 57 %, v neslovnični komaj z 11 % (— 46). V neslovnični rimi se je precej spremenil tudi odnos v obremenjenosti sklonov (tabela 37); pri glagolih v neslovnični rimi se je zvišala udeležba osebnih oblik na 99 % (od 88 % v slovnični r.), in med njimi se je 3. oseba še bolj okreplila (na račun 2. osebe); izrazito se je povečal delež sedanjika na škodo preteklega časa (za 23 %). Neslovničnih rim z eno kategorialno opozicijo je 27 %, z dvema opozicijama 41 %, s tremi 24 % in s štirimi 6 %.

V obravnavi morfološke strukture rime J. K. razlikuje avtor tele prvine: besedni koren, motivirana pripona, glagolska končnica, sklonska končnica, predpona. Avtor ugotavlja, da so glagolske oblike v rimi nosilci »najrevnejših« morfoloških kontrastov, so pa na frekvenčni lestvici najvišje (40 %), korenski element je na drugem mestu (36 %), končnice zavzemajo tretje mesto (18 %), motivirana pripona pa je ude-

ležena v rimi samo s 4 %. Toda v neslovničnih rimah je pogostnost posameznih kategorialnih prvin čisto drugačna: sklonske končnice 51 %, koren — 38 %, motivirana pripona — 7 %, glagoska oblika — 4 %.

Za ocenjevanje rime J. K. so posebno važne ugotovitve v poglavju o leksikalni strukturi rime. Znano je, da je izraz na koncu verza (v rimi) »privilegiran« glede na možnost semantične dominacije; dogaja pa se, da pesnik v iskanju izvirne zvočne podobe »pozabi« na pomensko plat in se zadovolji z izrazom, ki s te strani ni najbolj adekvaten. Avtorjeve analize potrjujejo staro pravilo, da so stilistično dragoceni tisti »sestavi«, ki vsebujejo več vrednot; da so semantično ustrezni, da imajo nizko leksikalno, formalno in glasovno frekvenco. Med 16.000 rimanimi izrazi najdemo pri Kochanowskem okrog 4.000 različnih, kar pomeni, da se povprečno vsak izraz ponovi štirikrat. Brez primerjave ni mogoče reči, ali je to ponavljanje veliko ali majhno; dejstvo, da se približno 2.000 izrazov sploh ne ponavlja (50 %), kaže, da stopnja ponavljanja ni velika. V besedilu, ki je nasičeno z izrazi visoke pogostnosti, obstaja nevarnost, da pride do semantične monotonije; pesnik se tej monotoniji izogiblje na dva načina: v sozvočju stika redko in pogostno besedo, ali skrbi za to, da so pogostni izrazi v besedilu čim bolj oddaljeni drug od drugega. Med izrazi z najvišjo frekvenco so zaimki *swój* (324), *mój* (165), *twój* (158), *się*, *siębię* (132), *ty* (125), *on* (115). Zaradi njihove precej »prazne« semantike jih ima avtor za leksikalno »vato«, ki zapolnjuje verz samo glasovno. Precej blizu pomensko »praznim« zaimkom so tudi izrazi *być* (179), *mieć* (175), *pan* (155); skupno dosežejo v rimi J. K. ti izrazi število 1500; to pomeni, da prideta dva taka izraza na tri pomensko »polne« enkratno rabljene besede. Avtor prenaša to ugotovitev tudi na glasovno ravnino, kjer ima skoraj polovica sozvočnega glasovnega tkiva v različni stopnji »razredčeno« semantiko, najbolj pač v zaimkovih rimah.

Avtor razvrsti rimane izraze z nizko pogostnostjo v semantična polja in pri tem ugotavlja, da gre predvsem za konkretna (izrazi za živali, rastline, predmete, poklice itd.) ali za emocionalno obarvane (pozitivno ali negativno) izraze, kot so: *cućny*, *blagać*, *brzydki*, *mordować* ipd. Na sploh je ena od značilnih potez semantike v rimi J. K. stilna označenost izrazov v sozvočju, ki nastaja in se v pozitivni ali v negativni smeri stopnjuje z rabo antoni-

mičnih besed; npr. *wesoło* — *smutno* (*wesele*, *weselić*, *wesoły*; *smucić*, *smutek*, *smutnie*, *smutny*); *daleko* — *blisko*; *chęć* — *niechęć*; *mały* — *wielki*; *małdy* — *glupi*; *gród* — *wieś*; *bogaty* — *ubogi*, ipd. Ta antitetičnost med dobrim in slabim se najlepše pokaže v visoki frekvenci para *dobro* — *zło*. Stopnja »banalnosti« v rimah J. K. ni v vseh delih enaka. »Najslabše« rime ima *Psalterz* (*tobie* — *sobie*, *poganie* — *Panie*), ki je obenem najdaljša pesnitev (3038 rim!), njegovo pravo nasprotje glede kvalitete rim pa so *Treny* (295 rim), kjer pride ena banalna (zaimkova) rima komaj na vsako 24. rimo.

V zadnjem poglavju obravnava W. Lubaś glasovno strukturo rime. Ta je odvisna predvsem od fonološkega sistema danega jezika, ki ima določeno število fonemov in omejene distribucijske možnosti. Glasovna struktura rime odloča o njeni estetski vrednosti; za vrednotenje sprejema avtor tele kriterije: diferenciranost glasovnih prvin, ponavljanje istih sozvočij, stopnja kontrastivnosti fonemov v sozvočju. Rime je avtor razdelil glede na glasovni sestav v tri glavne tipe: ATA, ATTA, ATAT (A = katerikoli samoglasnik; T = katerikoli soglasnik), ki zajemajo 98,5 % vseh rim J. K. (tipi ATTTA, ATTAT, ATTTA, ATATT, ATTATT, ATTTAT, ATTTTAT so s poldrugim odstotkom skorajda zanemarljivi); v številnih tabelah razdeli avtor vsakega od treh glavnih tipov še na podtippe glede na konkretna dva samoglasnika in vmesni soglasnik (ATA), vmesni soglasniški sklop (ATTA), vmesni in končni soglasnik (ATAT). Tako je tip ATA po prvem samoglasniku razvrščen v osem podtipov (a-, e-, e-, o-, ó-, a-, iy-,³ u-), ki se razdelijo še glede na enega od 36 soglasniških fonemov in glede na drugi samoglasnik (-a, -e, -e, -o, -a, -i, -y, -u) — vse to je razvidno v tabeli 52 in dalje. Razumljivo je, da v analiziranih rimah J. K. niso izpolnjene vse kombinacije; po praznih okencih se »odlikujejo« zlasti tabele s podtipi eTA, aTA, óTA in uTA (razen rime na -uje), medtem ko se najpogosteje realizirajo v slovničnih rimah tipa ATA tele glasovne zveze: *aą* (197), *ała* (145), *uje* (134), *ali* (125), *ony* (103), *iyła* (95), *iyli* (95), *emu* (90), *iywy* (83); na prvi pogled je jasno, da gre za glagolske in pridevniške oblike, ki imajo v slovnični rimi J. K. absolutno večino.

Najobčutljivejše področje, ki se ga je avtor lotil v tem poglavju, je gotovo ugotavljanje in vrednostno opredeljevanje kontrastivnosti znotraj samoglasniškega in so-

glasniškega sestava, pa tudi med samoglasniki in soglasniki. Po avtorju so lahko samoglasniki kontrastni v petih stopnjah: 1) nimata različnih lastnosti — a : a...; 2) ena razlikovalna lastnost — e : e...; 3) dve razl. last. — e : o (prednji : zadnji, ustn. : neustn.)...; 4) tri razl. last. — u : e (zadnji : prednji, visok : srednji, ustn. : neustn.)...; 5) štiri razl. last. — u : e (zadnji : prednji, visok : srednji, ustn. : neustn., nenosni : nosni)... Soglasnike deli po kontrastni »vrednosti« v tri skupine: priporniki (so v odnosu do samoglasnikov najmanj kontrastni); zveneči zaporniki (kontrastnost glede na samoglasnike jim zmanjšuje zvenečnost); v najmočnejši opoziciji proti samoglasnikom so nezveneči soglasniki. Avtorjevo pojasnjevanje na str. 113 ni dovolj čisto, saj ni razvidno, ali ločuje tudi zveneče in nezveneče pripornike.

Osnovni tip ATA doseže v slovnični rimi J. K. 73 % in v neslovnični 83 %; tip ATTA je v obeh vrstah rim dokaj izenačen (10 oz. 11 %), medtem ko ima tip ATAT v slovničnih rimah delež 17 %, v neslovničnih pa samo 7 %. Stopnja kontrastivnosti med samoglasnikoma in soglasniki v vseh treh tipih rim (slovničnih in neslovničnih) ponaazarja avtor v tabeli 110; najbolj izstopa dejstvo, da so najpogostnejše opozicije med samoglasnikoma s tremi razlikovalnimi lastnostmi in da med soglasniki prevladujejo priporniki. Faktor ponavljanja istih glasovnih sekvenc v rimi znaša povprečno 6,8 (v tipu ATA 11 (10), v tipu ATTA in ATAT 3-4; to pomeni, da se v celotni rimi Kochanowskega zvrsti okrog 1200 glasovnih kombinacij. Da bi ocenil vrednost tega faktorja, primerja avtor stopnjo ponavljanja istih glasovnih sekvenc pri drugih pesnikih, vendar sam priznava, da je za trdnejše sklepanje o tem še vse premalo celostnih analiz. Na koncu ne smemo mimo zanimivega avtorjevega izsledka, da je frekvenčno razmerje med samoglasniki in soglasniki, ki znaša v »normalnem« poljskem besedilu 40 : 60, v rimi Kochanowskega obrnjeno (60 : 40); v tem vidi »deformacijo« jezikovne strukture, ki jo sproža z določeno namero izbrano sozvočje.

W. Lubaś je svoje delo bralcu še posebej približal s številnimi tabelami in preglednicami (111); čeprav je poskušal prenekod »suhim« statističnim analizam (in številkam) vdihniti tudi življenje, podatki in

³ Črki *i* in *y* predstavljata en fonem za mehčanimi oz. trdimi soglasniki.

razmerja med njimi še ne morejo v celoti zaživeti; njihova vrednost bo prišla do veljave ob primerjavi z analognimi izsledki pri drugih pesnikih. Nobenega dvoma ni, da bo avtorjeva jezikoslovno-statistična analiza rime Jana Kochanowskega dobrodošla tudi za verzološke raziskave v okviru literarne vede.

Franc Jakopin
Filozofska fakulteta v Ljubljani

Češko-slovenski kulturni stiki

Češi a Jihoslované v minulosti. Od nejstariših dob do roku 1918. Václav Žáček (vodja avtorskega kolektiva), Lubomír Havlík, Růžena Havránková, Karel Herman, Jaromír Mikulka, Miroslav Šesták, Zdeněk Šimeček, Milan Šmerda, Vladislav Štastný, Miroslav Tejchman. Academia. Praga 1975. 751 str. + 104 slik. priloge.

Knjiga je delo kolektiva zgodovinarjev pri Češki akademiji znanosti in je sestavni del sistematičnega preučevanja stikov med Čehi in drugimi slovanskimi narodi (obdelani so že češko-ruski, češko-poljski in češko-bolgarski stiki). Gre nedvomno za prvo delo, ki strnjeno obravnava tako politične kot gospodarske in kulturne stike med Čehi in posameznimi jugoslovanskimi narodi od srednjega veka do nastanka samostojnih držav 1918. leta. Študija je dragocena predvsem za zgodovinarje, zaradi obsežnega, sistematičnega urejenega pregleda literature, vsebuje pa veliko zanimivega tudi z literarnozgodovinskega oz. širšega kulturnega vidika. Avtorji namreč obravnava (včasih podrobneje, včasih le z omembami) vse vrste kulturnih stikov: osebne stike med kulturnimi delavci, medsebojne informacije o kulturnih vprašanjih, obveščanje javnosti o kulturnem dogajanju pri drugem narodu, vplive na jezikovni in literarni razvoj, medsebojno seznanjanje z literaturo obeh narodov (prevodi, uprizorjanje gledaliških del), delovanje čeških kulturnih delavcev med Slovenci, vlogo mladih slovenskih izobražencev, študentov praške univerze, odsev slovenskega okolja v češkem leposlovju.

Preglednost je nekoliko manjša, ker češko-slovenski stiki niso obdelani strnjeno skozi vsa obdobja, ampak po posameznih obdobjih vzporedno s stiki s Hrvati in Srbi. Takšna obravnava pa spet omogoča primerjavo in ugotavljanje različne intenzivnosti teh odnosov, na kar avtorji še posebej opozarjajo. Kulturni stiki so zdaj po-

stavljene v ospredje, zdaj so v ozadju, pač glede na vlogo, ki so jo imeli v preteklosti. Avtorji ugotavljajo, da so v prvem obdobju razvoja modernih narodov v ospredju, predstavljajo temelj za politične stike, ti pa postanejo pomembnejši po letu 1848.

Razpon obravnavanih kulturnih stikov sega od Brižinskih spomenikov do slovenskih masarikovcev in Cankarja. Upoštevanje je treba, da so delo napisali zgodovinarji, ne slavisti, zato so v njem morda nekatere pomanjkljivosti, ki utegnejo češkemu bralcu včasih napačno osvetliti kako dejstvo iz naše literarne preteklosti; vendar je med njimi malo takih, ki bi bile neposredno povezane z obravnavanim predmetom.

Iz omembe Brižinskih spomenikov skoraj ni razvidno, da so to že slovenski zapiski, saj govori avtor ob II. spomeniku, prepisu pridige, zložene prvotno na Moravskem, da so vanj »prodrli vplivi slovenskega jezikovnega okolja«. Avtor ni uporabljal slovenske literature, pač pa povojno slovaško in češko, predvsem Isačenka.

Med slovenskimi protestanti in pripadniki cerkve čeških bratov je prihajalo do stikov v Nemčiji. Bohoričevo slovnico (avtor imenuje Bohoriča »ustvarjalca knjižne slovenščine«) je že v letu izida poznal češki zgodovinar Lupáč z Hlaváčova in jo omenjal.

Zanimiv je podatek, da je češki jezuit Bohuslav Balbin (17. stol.), prvi, ki je v tragičnem pobelgorskem obdobju branil jezikovne pravice Čehov in obsojal potujčevanje, v enem svojih del z zadovoljstvom ugotavljal, da je na poti v Gradec slišal kmete govoriti »carniolice«.

Tesni češko-slovenski stiki so se razvili — kot je znano — v obdobju preroda — ta termin pri Čehih obsega tudi romantiko. Avtor omenja sorodnost med avstroslavizmom pri Linhartu in Dobrovskem, a ugotavlja, da mu je Linhart dal večjo politično ostrino. Izčrpno so prikazani stiki med Čelakovskim in Prešernom ter Čopom v zvezi s Kranjsko čbelico in črkarsko pravdo. Tu pa so nekatere netočnosti: Čop naj bi bil tudi pesnik; Prešernovi izjavi v pismu Čelakovskemu, češ da je Krst napisal, da bi si pridobil izgubljeno naklonjenost duhovščine, daje avtor vso težo. V zvezi s Prešernom bi bilo treba opozoriti na njegov odpor do Kollárjeve ideje o štirih slovanskih knjižnih jezikih, kot je izražena v epigramu Bahači četrto bolj množnih Slave rodov. Iz avtorjevih izvajanj pa je nasprot-